

*Паляниця Т.
студентка III курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права і процесу ТНЕУ Труфанова Ю. В.*

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. За сімейним законодавством України припинення шлюбно-сімейних правовідносин розуміється як зумовлене настанням певних юридичних фактів припинення правовідносин, які виникли між чоловіком та дружиною за юридично оформленим шлюбом. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання між жінкою та чоловіком за їх ініціативою або одного з них, або в разі смерті одного з подружжя (ст.104 СК України).

В Україні, як і в інших країнах, розгляд питань про моральні, етичні, культурні ті соціальні аспекти шлюбно-сімейних правовідносин, зокрема правові наслідки їх припинення, на сьогодні є актуальними. Правове регулювання окремих аспектів розірвання шлюбу вимагає сучасного систематичного аналізу, адже воно є найпоширенішою формою припинення шлюбу. Тема наукового дослідження є особливо актуальною для нашої держави, оскільки Україна знаходиться в п'ятірці держав за кількістю розлучень у Європі.

Зважаючи на викладене, є важливим належне нормативно-правове регулювання шлюбно-сімейних правовідносин, що сприятиме зміцненню сім'ї, становленню шлюбних відносин. При цьому, вказане регулювання повинно здійснюватись в межах, які не будуть обмежувати волі чоловіка та жінки щодо створення або припинення шлюбно-сімейних правовідносин.

Стан дослідження теми. Проблематику припинення, розірвання шлюбу та їх правових наслідків досліджували такі українські науковці: Ч.Н. Азімов, О.М. Бандурка, О.Б. Безпалько, С.М. Братусь, Я.Р. Веберс, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера, В.В. Луць, О.А. Підпригора, З.В. Ромовська, О.І. Сафончик, Р.О. Стефанчук, Я.М. Шевченко та інші.

Метою статті є науковий аналіз, систематизація, оцінка, розробка пріоритетних напрямів сімейного права у галузі виникнення та припинення шлюбно-сімейних правовідносин, теоретичних та практичних проблем, що виникають за правовими наслідками їх розірвання.

Виклад основного матеріалу. Розкриваючи правові наслідки розірвання шлюбу, перш за все варто зазначити, що така процедура може здійснюватись двома способами: органами РАЦСу та в судовому порядку. У випадку розірвання шлюбу державним органом реєстрації актів цивільного стану він припиняється в той день, коли цим органом винесено відповідну постанову. Свідоцтво про розірвання шлюбу, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України, засвідчує цей факт. Якщо ж розірвання шлюбу проводиться судом, моментом його припинення є день набрання чинності рішення суду [2, с.15]. Відповідно до ст. 115 СКУ, судові рішення про розірвання шлюбу надсилається до органу державної реєстрації актів цивільного стану для внесення відомостей до Державного реєстру актів цивільного стану та проставлення відмітки в актовому записі про даний шлюб. Після розірвання

шлюбу та одержання свідоцтва особа має право на повторний шлюб. Колишне подружжя після розірвання шлюбу може подати до суду заяву про поновлення їхнього шлюбу за умови, що ніхто з них не перебував після цього у повторному шлюбі. Якщо суд винесе рішення про поновлення шлюбу та анулювання запису акта про розірвання шлюбу, державний орган РАЦСу видає подружжю нове Свідоцтво про шлюб, в якому день реєстрації шлюбу за бажанням подружжя може бути визначений днем першої його реєстрації або днем набрання чинності рішенням суду про поновлення шлюбу.

Правові наслідки розірвання шлюбу полягають у припиненні на майбутній час особистих немайнових і майнових правовідносин, які існували між чоловіком та дружиною під час шлюбу. Шлюб, в тому числі фактичний (без реєстрації), породжує виникнення системи правовідносин, що стосуються не лише чоловіка та дружини, але й дітей, та інших членів сім'ї, а також майна [4, с.13]. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання тягне за собою припинення особистих та майнових прав і обов'язків. Варто зауважити, що деякі з них припиняються з моменту розірвання шлюбу, а деякі можуть тривати певний час. Зокрема, після розірвання шлюбу між колишнім подружжям можуть зберігатися деякі взаємні права та обов'язки (право на отримання аліментів від колишнього чоловіка/дружини тощо) [5, с.286].

Розірвання шлюбу спричиняє припинення режиму спільної сумісної власності подружжя. Таким чином, речі, набуті кожною особою після розірвання шлюбу, належать їй на праві приватної власності. Варто зауважити, що стосовно майна, яке було набуто під час шлюбу, режим спільної сумісної власності зберігається до моменту поділу такого майна. Також внаслідок розірвання шлюбу втрачається право на спадщину після смерті колишнього чоловіка/дружини, право на пенсійне забезпечення у зв'язку із втратою другого з подружжя за встановленими у законі підставами тощо [3, ст.26]. Але варто зауважити, що права та обов'язки, пов'язані із батьківством або материнством не припиняються після розірвання шлюбу.

Відповідно до ст. 113 Сімейного кодексу України, особа, яка змінила прізвище у зв'язку з реєстрацією шлюбу, має право після розірвання шлюбу іменуватися цим прізвищем або поновити своє дошлюбне прізвище [1, с.40]. Після розірвання шлюбу та одержання свідоцтва, яке засвідчує цей факт, особа має право на повторний шлюб (ст. 116 СК України). Загальновідомо, що законодавство України дозволяє особі перебувати в один і той самий час лише в одному шлюбі, так закріплюється принцип моногамії. Тому особа може набути права на повторний шлюб тільки після припинення попереднього. З припиненням шлюбу і його розірванням закон пов'язує також питання щодо визначення походження дитини. Відповідно до ч. 2 ст. 122 СК, дитина походить від подружжя, якщо вона народжена в період протягом десяти місяців після припинення, в тому числі розірвання, шлюбу. Після спливу десяти місяців колишній чоловік жінки не може бути записаний як батько дитини.

Право на утримання також пов'язується з розірванням шлюбу. Ч. 2 ст. 76 СК закріплює положення про те, що після розірвання шлюбу особа має право на утримання іншим з подружжя, якщо вона стала непрацездатною до розірвання шлюбу або протягом одного року від дня розірвання шлюбу. Важливими умовами для надання такого утримання є потреба в матеріальній

допомозі і можливість колишнього чоловіка або дружини надавати таку допомогу. Варто зазначити і те, що особа має право на утримання, коли вона стала інвалідом I, II чи III групи після спливу одного року від дня розірвання шлюбу, якщо така інвалідність виникла внаслідок протиправної поведінки щодо неї колишнього чоловіка або дружини під час шлюбу.

Отже, розірвання шлюбу є не тільки стресовою ситуацією для подружжя, але й представляє собою складний процес, що потребує врахування багатьох юридичних наслідків. Зокрема, між подружжям припиняються особисті права та обов'язки. Щодо прізвища, то після розірвання шлюбу особа, яка змінила своє прізвище у зв'язку з реєстрацією шлюбу, має право надалі іменуватися цим прізвищем або відновити своє дошлюбне прізвище. Тільки після розірвання шлюбу та одержання відповідного свідоцтва особа має право на повторний шлюб (ст. 116 СК України). Розірвання шлюбу також відіграє важливу роль при визначенні походження дитини. Вважається, що дитина походить від подружжя, якщо вона народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу. Також після розірвання шлюбу особа має право на утримання за умов, визначених законодавством. Щодо майнових прав подружжя, варто зазначити, що розірвання шлюбу означає припинення режиму спільної сумісної власності подружжя.

Варто зауважити, що українське сімейне законодавство достатньо повно розкриває правові наслідки розірвання шлюбу з врахуванням різноманітних обставин і ситуацій. Але не слід забувати про те, що розірвання шлюбів є негативним соціальним процесом, який в більшості випадків веде за собою негативні наслідки для подружжя, їх дітей. Тому перед державою стоїть завдання щодо належного нормативно-правового регулювання шлюбно-сімейних правовідносин. Це, в свою чергу, сприятиме зміцненню сімей, становленню нормальних і тривалих шлюбних правовідносин. Але таке регулювання повинно здійснюватися такими способами, які не будуть обмежувати свободу чоловіків і жінок щодо створення шлюбних правовідносин та їх припинення.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 2 січ. 2019 р.: (офіц. текст). К.: Паливода А. В., 2019. 108 с.
2. Глиняна К.М. правове регулювання розлучення за сімейним законодавством України : автореф. дис...к.ю.н.:12.00.03. Одеса. 2006. 20 с.
3. Розгон О. Припинення шлюбу в разі його розірвання та визнання фіктивним: відмінності між правовими наслідками на прикладах судової практики. *Вісник*. 2018. №9(46). С. 25-35.
4. Сафончик О.І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні: автореф. дис...к.ю.н.:12.00.03. Одеса. 2004. 20 с.
5. Сафончик О.І. Правові наслідки припинення шлюбно-сімейних правовідносин. *Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць*. Керівник авт. кол. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Кормич. Одеса: Фенікс, 2011. Вип. 41. С. 286-293.